

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНИХ ЗАСОБІВ
СЛОВОТВОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

спеціальність 014 «Середня освіта (Мова та література (англійська))»

ОС — магістр

Виконавець: Круліковська В.С.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2(М)

(підпис)

Науковий керівник:
к. філол.наук., доц. Герцовська Н.О.

(підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, проф. Теличко Н.В.

(підпис)

«__» _____ 2020 р.

Мукачєво – 2020

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ЗАСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ	
МОВІ.....	7
1.1.Морфологічний спосіб словотвору.....	7
1.2.Синтаксичний спосіб словотвору.....	12
1.3.Неморфологічні засоби словотворення.....	14
1.4.	
Абревіація.....	16
Висновки до розділу	
1.....	18
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЗАСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ	
МОВІ.....	20
2.1.Морфологічний спосіб словотвору.....	20
2.2.Синтаксичний спосіб словотвору.....	23
2.3.	
Конверсія.....	25
2.4.	
Скорочення.....	26
Висновки до розділу	
2.....	29
Розділ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАСОБІВ СЛОВОТВОРУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ	
.....	32
3.1. Природа	
словотвору.....	32
3.2. Порівняльна характеристика засобів словотвору в англійській та українській	
мовах.....	33
3.3. Зворотній словотвір і	
конверсія.....	41
3.4.Синтаксичний словотвір. Складні	
слова.....	45
3.5. Англломовні та україномовні скорочення у порівняльному аспекті.....	51

3.5.1.		
Акроніми.....		54
3.5.2.		
Оказіоналізми.....		56
Висновки	до	розділу
3.....		58
ЗАГАЛЬНІ		
ВИСНОВКИ.....		60
СПИСОК		ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ.....		64
ДОДАТКИ		
.....		68

ВСТУП

Лексичне багатство мови свідчить про рівень розвитку суспільства. З розвитком знань про світ мова непинно зростає. Її лексичний склад не залишається в одному стійкому вигляді, а постійно змінюється. Необхідно наголосити на тому, що зміни є дуже швидкими. І тому лексичний стан будь-якої мови потребує постійного дослідження.

Лексикологія, як наука про словниковий склад мови, вивчає слово у всіх аспектах – від визначення слова та його меж, його вмотивованості - фонетичної, морфологічної семантичної – до особливостей стилістичної структурованості словника.

Частина слів випадає з активного словника і з часом забувається, але і з'являється велика кількість нових слів – відбувається збагачення словника. Потреба в нових термінах, лексичних словосполученнях для вираження певних понять викликає створення нових слів за існуючими словотворчими моделями.

Дослідження способів та засобів збагачення словникового складу порівнюваних мов, процесів формування нових дериваційних елементів, які активно відбуваються саме в останні десятиліття залишається об'єктом лінгвістичного інтересу. **Актуальність** теми магістреської роботи зумовлена тим фактом, що у мові постійно з'являються нові слова і тому виникає потреба у їх дослідженні та детальному розгляді їх засобів утворення. Ця тема буде актуальною доти, доки буде існувати і розвиватись мова.

Термін «словотвір» має два основних значення, які потрібно чітко розрізняти. В першому значенні він використовується для вираження постійного процесу творення нових слів у мові. Мова знаходиться в стані постійного розвитку, який складається з окремих мовних процесів, втому числі і процес творення нових слів. Цей процес має назву «словотвір».

В другому значенні, термін «словотвір» означає розділ науки, яка займається вивченням процесу творення нових лексичних одиниць.

У своїй сукупності слова складають лексичні підвалини мови. Слова змінюються у мовленні за граматичними законами. Визначень слова, як

одиниці мови, багато – в залежності від критеріїв, підходу, точок зору. У лексичному розумінні воно визначається як одиниця називання, що має лексико-семантичне наповнення і може виражати сформульоване поняття. У цьому відношенні слово має широкий лексико-граматичний діапазон: частини слова можуть змінюватись, варіюючи при цьому значення самого слова, а окремі форми його це значення зберігають, напр.: night – nightly (ніч – щоночі).

Стосовно природи слів можна поставити кілька питань, серед яких головними є такі:

як слово утворюється?

як утворюється складне слово? Що таке складові частини складного слова (композита)?

як значення складного слова стосується значення його складових частин?

Метою дослідження є розгляд тенденцій розвитку словоутворення в англійській та українській мові в останні десятиліття, змін у шляхах та способах збагачення словникового складу на базі аналізу провідних словотворчих процесів.

Для досягнення поставленої мети, необхідне розв'язання наступних завдань:

- дати загальне визначення поняттю “словотвір”;
- порівняти особливості утворення слів в англійській і українській мові;
- визначити продуктивні способи словотвору в порівнюваних мовах;
- дослідити роль зворотнього словотвору та конверсії;
- висвітлити питання щодо поняття синтаксичний словотвір і складні слова;
- детально розглянути скорочення у порівняльному аспекті англійської та української мови;
- з'ясувати ступінь розробки досліджуваної проблеми в аспекті утворення акронімів;

- розкрити поняття okazіоналізми у порівняльному аспекті англійської та української мов.

Тема даного дослідження цікавить багатьох вчених-лінгвістів, існує багато різних праць, статей, досліджень на задану тему. Найбільш гідними уваги є праці таких вчених: Є.Н. Ботнічука, І.В.Василенка, О.Д.Мешкова, П.М. Каращука, І.В. Арнольд. Багато цікавої інформації, що стосується словотвору в українській та англійській мовах містить праця М.І. Мостового «Лексикологія англійської та української мов». Треба безперечно звернути увагу на роботи таких вчених як Л.Г. Верба, М.В.Пігур, А.А. Уфимцева.

Об'єкт дослідження: види словотвору в англійській та українській мові.

Предмет дослідження: порівняння вживаності засобів словотвору в англійській та українській мові.

Методи дослідження: для розв'язування поставлених завдань використано такі методи наукового дослідження: дистрибутивний аналіз, аналіз за безпосередніми складниками, трансформаційний аналіз, компонентній аналіз.

Теоретична значення магістерської роботи визначається тим, що проведене дослідження є внеском у теорію словотворення сучасної англійської та української мов.

Практична цінність роботи полягає в тому, що матеріали дослідження будуть використовуватись в подальшій роботі над даною темою, на лекціях та практичних заняттях з теоретичного курсу англійської мови та лінгвокраїнознавства (теоретична та практична частини), а також як базовий матеріал для написання публікацій з теми.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 74 сторінки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Англійська та українська мови мають спільне індоєвропейське коріння, і певна частина словника співпадає. Проте розвиток, історичні умови та особливості становлення літературної норми у цих мовах різні, і навіть те, що єднає ці дві мови, настільки змінено історією, що спільні та відмінні риси англійського та українського словника можна розглядати з самого початку. В англійській та українській мовах є багато спільного – обидві мови є індоєвропейськими за походженням; обидві свого часу відчули значний вплив іншої мовної спільноти, що домінувала і значною мірою вплинула на склад словника (що не кажи, а сумнозвісній проблемі українського суржику можна знайти аналог і в англійській мові, правда, віддалений від сьогодення сімома століттями її розвитку). Англійська мова зазнала непоправних втрат – так, вона майже зовсім втратила граматику іменних частин мови, дуже спростилося вираження особи у дієслів. Цілі сфери життя обслуговувалися виключно словами французького походження – судочинство, сфера управління державою, церква, армія, міське життя, школа, будівництво, розваги – всі вони відчули значний вплив "офранцуження".

Входження русизмів (та советизмів) в українську мову було таким же агресивним і масовим; близькосторідненість української та російської мов значно полегшувала проникнення зрозумілих і схожих на українські слова. Та умови розвитку української мови були дещо іншими— прошарок освічених, небайдужих щодо своєї мови людей завжди був, проте їхня мова набувала рис елітарності, відірваності від основної маси населення, а нетерпимість щодо вживання "неправильних слів" мала двонаправлену дію — з одного боку, у населення завжди був взірець мови правильної, довершеної, а з другого - щоденний узус, звичка до слів неправильних, запозичених, робила з норми своєрідний парадний, офіційний спосіб спілкування, від якого у повсякденному житті здебільшого відмовлялися на користь чи то суржику, чи й просто

російської мови, за правильністю якої менше слідкували, і, отже, вона була більш неформальною та звичною у побуті.

У той же час не можна абстрагуватися і від відмінного: англійська – це мова глобальна, а українська – це мова, що тільки починає повертатися до свого етносу. Англійська мова, за рахунок втрати "імунітету" до запозичень (знову ж таки, в сиву давнину, коли нікому було слідкувати за чистотою словника), збагатилася і лібералізувалася настільки, що нова номінація не являє собою аж ніяких труднощів, і походження нового слова мало кого хвилює. Мова, що на 80% складається із запозичених слів, з надзвичайною легкістю маніпулює морфемами, дозволяє міняти функції та категоріальний статус слова.

Українська мова донедавна обслуговувала досить вузькі сфери життя – побутове спілкування та мовлення офіціозу. У ній були малорозроблені технічна термінологія (послугувалися російською), військова (власної армії Україна не мала). Міське населення під тиском російської цивілізації виробило своєрідний українізований варіант російської (часто вживані слова на кшталт май малой, он такой дурной не переслідувалися і не висміювалися, на відміну від русизмів в українській).

Хоча дана тема і достатньо опрацьована науковцями, але у мові постійно з'являються нові слова, тому виникає потреба у їх дослідженні та детальному розгляді їх засобів утворення. Словотвір займає важливе місце не тільки в граматиці англійської та української мов, а й у лексикології, фонетиці та інших лінгвістичних науках.

У процесі написання магістерської роботи мету, поставлену у вступі, було досягнуто, а саме визначено, що таке словотвір, які його головні та другорядні засоби та їх функціонування, їх класифікація та визначення характерних особливостей новоутворених слів.

Завдання були виконані за допомогою опрацювання наукових праць та статей дослідників-лінгвістів, роботи зі словниками та іншими посібниками з граматики та лексикології сучасної англійської мови.

В результаті, були сформульовано такі висновки: найпоширенішим засобом словотвору в сучасній англійській та українській мовах є суфіксація, яка ґрунтується на додаванні до кінця основи слова суфікса. Незважаючи на те, що крім власних суфіксів, існує велика кількість суфіксів запозичених з латинської, грецької, французької та інших мов, власні суфікси все ж переважають у мові. За допомогою суфіксів утворюються іменники (як загальні, так і власні назви, як абстрактні, так і конкретні назви), прикметники, дієслова тощо.

Наступним за поширеністю засобом словотвору в сучасній англійській мові є префіксація, що базується на приєднанні до початку основи слова префікса. Вона увійшла в число основних засобів через те, що в англійській та українській мовах відсутні закінчення і саме префіксація допомагає розмежовувати частини мови. Префікси, на відміну від суфіксів, не змінюють граматичних характер слова, і новоутворені слова належать до тих самих частин мови, що й їх основи.

Третій засобом словотвору є словоскладання, яке ґрунтується на складанні двох чи більше основ, з можливими подальшими змінами новоутвореного композита. Деякі вчені ставлять словоскладання на перше місце, бо вважають найпродуктивнішим засобом словотвору. Найактивнішим засобом утворення нового композита є складання двох, а інколи і більше, основ. За допомогою словотвору утворюються складні іменники, прикметники, дієслова, числівники тощо.

Існують і другорядні типи словотвору, такі як скорочення (усне і писемне), а також конверсія.

Скорочення – це засіб словотвору, який базується на втраті певної частини слова. Він набув значного поширення в останні десятиріччя ХХ ст. і є поширеним явищем як в розмовній мові (усні скорочення), так і в офіційних стилях (писемні скорочення у різних офіційних документах, наукових працях тощо). В сучасній українській та англійській мовах скорочують іменники

(власні та загальні), дієслова, прикметники тощо. Цей вид словотвору охоплює значні прошарки лексики, а засоби його творення є дуже різноманітними.

Конверсія також належить до другорядних засобів словотвору і ґрунтується на поєднанні слів з їх переходом з однієї частини мови в іншу. Це, в основному, дієслівний засіб словотвору, але йому піддаються також іменники та прикметники, інколи інші частини мови.

Отже, як представлено у результаті дослідження, сучасна українська та англійська мови мають достатньо сильні та продуктивні засоби словотвору для поповнення лексичного запасу мови.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>